

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 15.—

VIDEM, 14. NOVEMBRA 1950.

Sped. in abb. post. II gruppo

Poština plačana v gotovini

List izhaja z vsemi potrebnimi dovoljenji videmskih oblasti.

Il giornale si stampa col permesso delle Autorità della provincia di Udine.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA ULICA MAZZINI ŠT. 10
VIDEM

Leto I. — Štev. 4

Pravico za naše otroke

V nasprotju z raznimi italijanskimi režimi, ki v 84. letih niso napravili ničesar, da bi dvignili kulturno višino beneških Slovencev, so priskočili gorški Slovenci takoj na pomoč tem svojim bratom.

Dijaški dom v Gorici nudi zavetje beneškim otrokom, ki se želijo izobraziti, pa ne morejo obiskovati šol v Vidmu, ker samo v Gorici obstojajo srednje šole v slovenskem jeziku. Letos je bilo samo iz občine Brdo v zapadni Benečiji sprejetih v Dijaški dom v Gorici 13 dijakov. Na ta način jim je dana možnost, da obiskujejo državne šole, kot n. pr. gimnazijo ali strokovno šolo.

V tem primeru gre torej predvsem in samo za pomoč pri dviganju kulturne višine našega ljudstva, ker je jasno, da pouk na neki državni šoli ni niti protizakonit, niti protidržaven.

Ker pa prihaja ta pomoč od nekega slovenskega zavoda, ki ima v očeh oblasti to veliko napako, da preprečuje potujčevanje našega ljudstva, ki je bilo do sedaj v polnem teku, skušajo to preprečiti. Za golove kroge oblasti ni važno, če ljudstvo ostane še naprej nevedno, samo da se tisto malo, kar se lahko naučijo, učijo v italijanščini in da pri tem polagoma izgubljajo vsako zvezo s svojo narodnostjo in s svojo kulturo.

Zato so ti krogi začeli z akcijo, ki naj bi zastrašila ljudstvo, da bi nobeden več ne pošiljal svojih otrok v Dijaški dom v Gorico. Za doseg tega cilja grozijo z izobčenjem in končno so začeli že odkrito terorizirati naše ljudi. Staršem otrok iz Brda, Sedlišča in Njivice, ki so poslali svoje otroke študirat v državne šole s slovenskim učnim jezikom in so jih nastanili v Dijaškem domu, so preko karabinerjev v Brdu ukazali, da se morajo 28. oktobra t. l. zgledati na okrajnem sodišču (Prefura) v Tarčentu. Na ta način so hoteli dati razumeti tem ljudem, da je to njihovo dejanje v nasprotju z obstoječimi zakoni in ima zaradi tega sodna oblast pravico do vmešavanja.

Tak postopek je pravo teroristično dejanje, ki ima namen zastrašiti ljudi. Omenjeni krogi namreč dobro vedo, da je ljudstvo Beneške Slovenije miroljubno in najrajši vidi, če ima mir. Čeprav je uradna Italija hvale, da je domovina prava, je dala s takim postopanjem še enkrat dokaz, kako namerava spoštovati zakone in naravne pravice ljudstva. Prav tisti ljudje, ki bi morali skrbeti za spoštovanje in izvajanje zakonov ter naravnih pravic, so pokazali s kakšnim šovinističnim duhom so prežeti. Izgleda, da je fašizem v Italiji mrtev samo navidezno, za kar je dokaz tudi politika in postopanje napram slovenski narodni manjšini.

Beneški Slovenci protestirajo proti temu novemu dejanju državnih organov, ki pomeni zlorabo oblasti ter zahtevajo politiko narodne strpnosti.

Zanje so imele do sedaj oblasti samo izkoriščanje in krivice. Zaradi žalostnih izkušenj so postali nezaupni tudi nasproti sod-

nim oblastem. Beneški Slovenci so v veliki večini mnenja, da za reveža in nevedneža ni pravice. Zato ne marajo imeti opravka s zakoni in se izogibajo sodnih oblasti, ker se bojijo prevare.

Toda pred krivico in nasilstvom ne smemo kloniti, ampak moramo na ves glas zahtevati pravico. Če nas ne slišijo v naših dolinah, moramo priti v odprto ravnino in če potreba bomo zahtevali pravico v Rimu ali celo pri Zvezi narodov. Pravico moramo doseči, ker beneški Slovenci se končno zavedajo kaj hočejo; med nami je vedno več ljudi, ki jih ne morejo premočiti s štirimi besedami v latinščini ali s številkami raznih zakonskih členov.

Tako ni treba sedaj klicati na odgovor zaradi njihovih dejanj tiste družine, ki so poslale svoje otroke študirat v Gorico, ampak naj kličejo na odgovor za-

radi njihovih dejanj one oblasti, ki so hotele zlorabiti svoj uradni položaj in preko njega uveljaviti svoje šovinistične namene.

Vsa država je odgovorna za način, po katerem se postopa nasproti majhnemu delu njene prebivalstva, ki je lojalno in delavno in ima, po njihovem mnenju seveda, le to napako, da govori slovenski in ne italijanski jezik.

Demokratska fronta Slovencev in njen izvršni odbor za Beneško Slovenijo sta proti takemu zlorabljanju oblasti izdala posebno protestno izjavo. Eden izvod so poslali tudi našemu uredništvu. Ker gre tu za obrambo osnovnih pravic našega ljudstva in se bo z njeno vsebino gotovo strinjal vsak pošten beneški Slovenec, objavljamo na drugem mestu današnje številke celotno besedilo omenjene protestne izjave. Pri obrambi naših pravic moramo biti vsi složni in edini če hočemo, da bomo imeli uspeh.

Demokratska fronta Slovencev za Beneško Slovenijo prouči novim poiskom znacionalizacije

U zvezi z umešavanju sodnih oblasti pri tarčentski preturi u čisto šolske zadeve, k' ne spadajo ne pod kazenski, ne pod civilni zakonik (codice), smatra izvršilni komitat DFS za Beneško Slovenijo za potrjeno, da ugotovi naslednje:

1. U Beneški Sloveniji njemamo niti osnovnih niti srednjih škol u maternem jeziku; za tuđ muoramo pošiljati svoje otroke u slovenske srednje škole u Gorico če ćemo, da se učijo u slovenskem jeziku;
2. Na preturi u Tarčentu so postopali prout' zakonu, ko so zaradi teka preko karabinjerjev klicali na zagovor starše nekatjerih naših študentov, k' študjajo u Gorici; pr' tem so jim skušali pr'kazati, da te škole niso edneke onem školam z italijanskim učnim jezikom, če pru b' muorli vjedat', da nje takuđ;
3. Na preturi so pru takuđ prout' zakonu djelali presion na starše, da b' te otroke spet poklicali domū, če pru so rekli da jih k' temu ne muorejo parsiliti;
4. Zradi skoraj stouletneha nacionalnega zatiranja je med Beneškimi Slovenci ukoreninjen čut manjvrednosti; aministratiune an sodne oblasti čeđ tuđ izkoristit' an že s samim sodnim interrogatorjem ustrašiti naše ljudi;
5. Slovenske srednje škole u Gorici so financiane od governa u Rimu; po katjerem zakonu torej si uzamijo pravicu organi preture u Tarčentu, ovirati liber obisk teh škol?

Na tuđ kar smo zgoraj napisali čemo, da se tako samovojno postopanje kaznuje an ustavi usak' drugi poskus take znacionalizacije. U posebnim memorijal rimskemu governu an OZN (organizacija združenih narodov - organizazione nazioni unite) bomo u kratkem času tuoj podrobneje ilustrali šolske kondicione u slovenskih vaseh videmske provincie an u njem dokazal' krimine genoc'ida k' se djela prout' naši minoranci u Italiji.

Spjatar Slovencev pr' Nadiži, 31. oktobra 1950.

IZVARŠILNI KOMITAT DFS ZA BENEŠKU SLOVENJU.

Pomanjkanje stanovanj za učiteljstvo

Med večjo problemov, ki bi jih bile morale šolske oblasti že zdavnaj rešiti, spada vprašanje ureditve stanovanj za učiteljstvo. Vsakomur je že znano, da je pri nas zelo malo primerljivih šolskih poslopj. Še slabše pa je poskrbljeno za stanovanje učiteljstva.

Naše gorske vasi, kjer so skoraj same kmečke hiše in še to zelo slabe, seveda nimajo prostora in niso niti primerne, da bi nudile kakšno sobico učitelju za vse šolsko leto. V krajih, kjer obstoja večja gostilna je zadeva hitro rešena, ker se učitelj nastani tam, če pa te ni, naloži vedno na zelo velike težave. Dostikrat se dogodi, da mora prav zaradi teh neprilic odkloniti službeno mesto, pa čeprav je morda čakal nanj več let. Tako vidimo, da prihajajo učitelji, ki morajo živeti kjer

lahko dobe stanovanje, celo iz 20 ali več kilometrov oddaljenih krajev s kolesi in po slabih poteh. V zimskem času, ko zapade sneg, so take vožnje nemogoče in zato dostikrat izostajajo in otroci so brez pouka. Nekateri učitelji hodijo tudi peš po deset kilometrov dnevno, ker ni mogoče priti do vasi z nobenim prometnim sredstvom.

Lahko je torej razumljivo, da učene moči, ki morajo dnevno premagovati toliko težav, ne morejo nuditi učenecm tistega kot bi bila njihova dolžnost, saj nimajo niti dovolj časa, da bi se odpočili od telesnega napora, kaj šele, da bi mogli dobro pripraviti lekcije za naslednji dan.

Da žive učitelji pri nas v zares obupnih razmerah nam lahko potrdi tudi primer iz Brezje. V tej vasi je nek učitelj, ki je čoma iz Furlanije, stanoval skoraj dve leti v

Učerja - od sveta odrezana beda

Učerja je vas, ki leži 665 m visoko in šteje okrog 500 prebivalcev. Izgleda kot da bi se njene raztresene hiše izgubile med gorami, ker je vas poplajama odrezana od ostalega sveta, čeprav leži v Soški dolini in na križišču poti v Tersko dolino in v Rezijo. Če pa hočes v katerokoli bližnjo vas, je treba hoditi po več ur.

Upravno spada Učerja pod občino v Reziji, čeprav jo od nje loči gorski greben Mužev in vodi tja pot preko Krniškega prelaza.

Če pogledamo v kak vodič, bomo našli v njem pisano, da je Učerja zelo bedna vas, kjer ni ničesar, kar bi zanimalo tuje izletnike. Za to frazo, ki hoče napotiti turist, da bi se izognili tega kraja, se skriva velika beda. V resnici te skrajno uboge kočice ne mudijo ničesar zanimivega. Morda je Učerja v resnici najrevnejša vasica v vsej Beneški Sloveniji.

Podnebje je tu ostro in zato se ljudje le malo pečajo s poljedelstvom. Malo krompirja in nekaj več žvinske krme je poleg dela v gozdu edini zaslužek vaščanov. Druhih dohodkov nimajo.

Vso zimo je vas skoraj popolnoma odrezana od sveta, ker takoj po prvem snegu postane skoraj nemogoč prehod preko Tanamejskega prelaza, ki pelje v Tersko dolino. Prav tako je neuporaben tisti kup kamena, ki mu pravijo cesta in ki vodi v Rezijo. Profi Žagi in Srpenici v Soški dolini, je zveza mnogo boljša, ni pa mogoče tja, ker je vmes državna meja.

Ljudje in živali v istih prostorih

Hiše v Učerji so take, da ne zaslužijo tega imena. Največkrat so zgrajene na najbolj priprost način z malo ali nič obdelanega kamena. V njih živijo pomešani ljudje in živali. V notranjstvih je smrad precej močan, toda ljudje se ne nanj ne navadijo. Prav gotovo je bilo le malo slabše takrat, ko so ljudje stanovali v podzemeljskih jamah.

Razen drv za kurjavo in mlečnih izdel-

kov morajo vaščani vse drugo, kar potrebujejo za življenje, kupiti. Le redki pride-lajo še nekaj krompirja. Še pred enim letom so odprli v vasi majhno trgovino. Prej so morali ljudje kupovati svoje potrebščine v Teru, ki je okrog 16 km daleč. Sedaj se torej vas počasi modernizira in v zadnjem času pride včasih sem tudi avtobus.

Načrti in obljube

Odkar je Učerja obmejna postojanka, v njej mrgoli finančarjev in orožnikov. Da bi imeli ti možnost iti včasih v Tarčent na odlič, prihaja v vas dvakrat na teden avtobus, ki povezuje Tersko dolino s Tarčentom in se potegne do Učerje. To pa samo v poletnih mesecih, ker je pozimi nemogoče zaradi snega. Takrat je edina zveza z zunanjim svetom pošta, ki pa tudi deluje zelo neredno.

Vas je tudi brez luči. Ker pa so sedaj v njej orožniki in finančni stražniki, za katere skrbijo oblasti mnogo bolj, kakor pa za domačine, bo morda tudi luč prišla. Zanj obstoja več načrtov. Eden predvideva napeljavo iz Terske doline, po drugem pa naj bi jo proizvajali z Dieslom motorjem kar v vasi. Nekateri upajo celo, da bi lahko zgradili majhno hidroelektrično centralo na potoku Učerja, ki teče pod vasio in se izliva v Sočo.

Poleg tega obstoja načrt, da bi bolj temeljito izkoristili to vodno silo za industrijske namene. Pravijo namreč, da sega rudna žila iz Rajblja pod Mužcem do Učerje in bi lahko to odprli rudnik. To bi bila najboljša rešitev, ker bi končno dobili delo vsi moški vaščani, ki so sedaj zaposleni samo od časa do časa ko delajo v gozdu, ali ko gredo v tujino.

Prav zaradi tega pa je zelo malo verjetno, da bi se kaj ukrenilo. Ljudje in živali lahko še naprej složno životarijo v istih prostorih, kakor so to delali do sedaj.

Kaj druhi pravijo o našem žornalu

Rjes je, da se u življenju veliko krat zgodi, da se za dobro napravljeno delo svojemu ta bližnjemu, ušafa hardo nehualežnost. Za use tuo kar smo že naredili an kar bomo mogli se napraviti za naše ljudi, nam je že 'dan pokazou svoju shualežnost'. Žornal Messaggero Veneto ki se štampa u Vidmu, je pisau kar dve kolone na parvo padžino. Nje t'kaj važno tuo kar je pisau prouti nam, a gre za tuo, da je dāu ta k' je tuđ pisau, Matajur tu takuđ veliko importancu, rekli bi skoraj boj veliko, ku pa če bi se kambijou governu. Dali smo Matajurju usō našo dušo a pr' tjem rjes njesmo mislili, da si bomo zaslužil tako veliko konsideracion.

Pa nje b'lo za dost kar je ta žornal pisau, parfin prouti od governa so nam dali njih »benedicione«. Nekateri je tou na nejpodbiten način pokazati, da je Matajur t'kaj importancu rješ an da djela zmote tistim k' bi radi videli, da b' šlo življenje naprej takuđ kot je šlo do danas ko se ni nobedan zauzemou za interese na

naše ljudi k' živijo u hrabah u mizerji. Potrebno je b'lo tako use mozeče, da bi zadušili glas tega »nevarnega« žornala. Mislii so da bodo zbrisali našega direktorja iz Alba od žornalistou, a za 'dan krat se jim ta štampanja še nje posečila. Pisalo se je tud', da ta človek njema za dosti titolu, da bi mogou bit' publicist, a so pršli do tega spoznanja da zna brati an pisat več kot 'dan jezik. An če na primer more postati 'dan minister k' ma samō tretjo šuolo, takuđ muore tud' bit' direktor 'dnaga malega petnajst dneunika kut je naš.

Iskali so dlako u jajcu, da bi mogli ušafati uzrok za denunciat nas u Sednjo. Prebrali so Matajur od parve do zadnje varste an to nam prikažejo tud' fat'. Prav'jo, da so ha nesli na prehled celou na Institut provinciel za profilakso, da bi ha tam prehladali z mikroskopom. Pa niso ušafali nič. Use je šlo lepuđ naprej, le na čist ta zadnjo varsto so se spotaknili. Tipografija, k' štampa naš žornal je bila napisana samo s tremi siglami. Nek druh žornal k' ha štampa lih ta tipografija an na kuoneu napiše prau isto siglo, jih seveda nič ne moti. Ni jim ostalo drugeha ku rnunejat denuncio al' pa uzet za uzrok to prazno skužo. Takuđ smo njei' od oblasti poterjeno, da Matajur, če tud' je t'kaj majhen, zasluži svoju posebnu pozornost an 'dan druhačen postopek. Naj še povjemo, da naš list nje pisau nič slabega, ampak samou resnico, saj u druhm primjeru se ne bi poslužili te uboge skuže da bi naredili strah prouti tistim k' pišejo na naš mali žornal.

Nova odredba o vojnih pokojnikih

Z novim zakonom od 10. avgusta 1950., št. 684. je bila potrjena preureditev vojnih pokojnin. Tozadevne oblasti so v ta namen poslale v vse občine več oglasov, ki natančno obrazložijo to novo preureditev. Vsi zainteresirani naj se torej obrnejo za pojasnilo na občinski urad v svoji občini.

IZ VZHODNE BENEČIJE

SV. PETER SLOVENOV

Use vasi u nediški dolin' so rastresene hor po visokih hribah an še do tje se težko pride zatuo ke ni kolovoznih poti. Ljudje muorjo hodit za usaku rječ h komunalnemu zdravniku, ker nie u nobeni vasi prontega sokorsa. Nesreča pa tud' pr' nas ne počiva, posebno par djel' se zmeraj kak udari an muora prit' dol u Spjelar al' pa u Čedad zavezat si ranu an tuo je za 'dne vasi močno deleč. Ob času prevolunarni kampanje so obljubili, da bojo poskrbeli za prvo pomoč u usaki vasi, danas pa so poslal u nedišku dolinu le tri kasete sanitetnega materijala an tuo za Matajur, Čarni vrh an za Mjerso. Za tuo ke so nam dal, djelajo sada taku propagandu, ku da b' dobile te vasi usaka 'dan špita. Ta pepu ke nam ga je vrhla A.C.L.I. tu u naše oči še zdavna nie zadost, da b' mogli guorit o velikem an zaslužnem djelu treh kaset sanitetnega materijala za tulko vasi ku jih 'ma nediška dolina.

GORENJI MERSIN

Saromaško ljudstvo z Gorenjega Marsina je zastopilo ki če rejč »zadrustvo«.

Kulku krat smu razglasoval' po vseh Slavjenščine gormez zadrški sistem, ki zmajhami spežami pomaga djelovno ljudstvo prit' do buojšega načina življenja. Pa dosada jih je premalo tistih ki su spraveni za vjervat an za bit' prepričani do zadrustvo je resnično koristno.

V Gorenjim Marsinu se šije oku štirideset hiš; gospodarska muoč Marsineu stoji v živinoreji. Nad štirideset hiš imajo čarjez 120 glavč mužnih krav; pa za po resnici povjedať njemaju kar drugega prdjelka. Stara pravea Marsineu je de kumet ki redi žvino, prredi srečo; an nasrečo tisti ki redi samuó ro kravo, kjer če mu še ta spodleti, ostane saromak na prazni pot.

Pru zatuo saromaški ljudje z Marsina, ki imaju malo žvine, su sklenil' postav' no »zadrustvo« mesečnega pomagajac na vižo, de če kajšnemu bi se zgodila nasreča, de mu vkrepje krava, al de ta se ponasreči, za exempli se zlome nogo ali krč, bi vsi zadrustniki mu pršli na ponuóje an bi mu kupil' drugo kravo. Za koštutit »zadrustvo«, vsi gospodari žvine, zbrani v mlekarji su ravnal' elejone. Vsi kumeti su glasoval' v korist, von uzetih njih pet premožnih kumetu, ki su bli pruoť taki dobri inicijativi. Je rjes de takim če nasreča jim odnese kravo, na primanju denar za si nakupit' drugo, prez imjet' potrijebo pomagajaca drugih kumetu, en v bljeve na krava vič al manj nje velika škoda, pa vsedno od cjelega ljudstva Marsinskoga, njih trdnovratnost an upornost dobri inicijativi, ki puma bo pomála vsjem kumetam an posebno tim buj buogim, en njih prevzetno prmanjkanje solidarnosti, je bla kritizirana.

Morala te rječi je: Medtem ku reveži, ti buogi, gledaju an skrbijo se pomat' dan drugega, ti bogati su samuó za samisebe an bi na pomal' obednacu v nasreči, še manj pa če nasrečez bi bui bugi saromak, v troštu de po nasreči bi se polastu buj

lahko tegá ki nasreča nje moglá huadu mu vzeti'. Pa tud' imaju strah de te buogi bi se previž vzdignu an takuó bi ne mogli ga držat' pod nogami.

JERONIŠČE

Na 19 preteklega mjesca septembra, v Jeroniščah, fracjon kamuna Savečnje, je bluó začeto djelo ravnjanja negá klanca. Plača dnevna za djeluce razembu je 500 lir, za poročene 600 lir. Se šjere glas mad ljudstvom, de djeluci njesu pod zavarovalnih kasah. Tuo nje že pravično en, če je rjes, je očibta gajufija; plače pa, za čase ki gredó su rjesi prenikje.

AŽLA

V nedjeju 22. oktuberja, v vasi smrt je zadjela dje stare en pru vrjedne ga-podnje hišne. Ob 10. uri predpučnem je umrla 73 ljetna gopá Klemenčič Antonja vduova Jušič; ob 3. uri popudna pa 75 ljetna gopá Domen's Marija vduova Šturam. Naše sožaljje dvjemam družinam.

BRDO

PODBRDO. — Sgarban Benvenuto sin ouana (Pičimin) d' 24 ljet e si diplomou za majestro-na. Mu častitamo, a pred usem bo muorau se naordati lošti anjele njča ištucicun k' na servije cielej uasi an slovenski Benečiji.

Ne umarla po čouhi an huđi boli Gasparo Assunta, stara 55 ljet. Pustila ne tri male otroke. To je augurabilo. K' on keteri s' uzom' responsabilitat za tutelatit boe otročče k' so ostali seruote brez matere.

MUZAC. — Markiol Olivia d' 22 ljet ne s' čženja z Muechino Mar'o (Pieut) taz Podbarda. Fuoneion ne ba interesanta za tuó k' moža., to a nje bo. Infat' te smu on ma 25 ljet on se obrenče od kakea ljeta tou Argentinu an ženitv so se zvoľile za tuó par prokure.

SEDLIŠČE. — Družini Augusta in Pavlina Molar na 6. oktuberja sej urodila ljepa deklica. Za četrtlo rojstvo, naše avgurje.

Te-le mjesec to se časa k' no odperita tou naši uasi materno škulo. Za to inauguracion no pravjo k' nje prit' use naše autoritad' an reprezentance od gverna Eitako Sedlišča ne č' mjeti dan organ k' našim malim otrokam na če bet' ucejepje- na; taljanska besjeda žej kar no so šajž tou poučje. Škulo paj njeso b' šnjé kapa' ni jo narditi benke jo mamu veliko bi-zanje zatuo k' naši školarji no muorijo hoditi se učiti tou Bardo kon je rat deleč.

ČEDAD

U teh zadnjih desetih ljetih, je pr' nas močno naraslo prebivalstvo an prau zatuo je pr'šla tud' mizerja za ušafat stanovanje. Uzrok temu, de je prebivalstvo tako povečalu je nov začetan konfin med Talju an Jugoslaviju, ke hre prau blz' Čedada. Pršlo je k nam dosti stranjerjeu, posebnu poljeje.

Čedad je stradauno mjesto an ima dosti starih hiš, novih se ne dje'a an tud' te stare ne popravjajo. Zatuo vid'mo hiše ke se nam zdijo, de bojo zdej zdej na nas padle an tle not živi dost' družin. Mizerja za dobit' d'no hišu v najem je velika, sej hospodariji hiš oddajajo ljudem za stanovanje še kamfina an šofite, ke niso dobre za človeško bivaljšče, ker so močno vlečne al' pa hodi noter voda kadar pada deč. Posebno težko dobi kaku kam'ru djelovac, ke ne more dosti plačevat afja ki ga zahtevajo hospodariji hš za usako še tako majhno luknju.

Naš komun je dostikrat prosu pr' autoritadeh, de b' dale kej soudu za zgradnju veđ ljudskih hiš, ke pr' nas jih je premalo an je tud' dost' djeloucu, ke djelajo u fabricki za cement. Tud' ta stare hiše b' se muorle popraviti an uzdihniti kier so samo nizke u dva ali tri pane an takuó b' blo kmal' dost' prostora tud' za tiste, ke danes njemaju praveha stanovanja.

IZ ZAHODNE BENEČIJE

AHTEN

Konec oneza mjeseca delegacija Demokratske fronte Slovenceu z Ahtenskega kamuna, je vprašala udjence s Podprefektum z Vidma za razluožit' an razpravit vprašanje ki interesira vašino Solandro, en ki rjes za vas je najvišje vrjednosti: vprašanje za napeljavo uodč. Zarad tegá vprašanja sej bluó obrnlo kamunjskim oblastim, pa zastoj.

Delegacija je bla zarjes sprjeta parščeno in razgovor z gospuodam Podprefektam je traju kakih 20 minutu časa. Gaspuod Podprefekt je hitru spoznu pravičnost vprašanja delegacije an jo j' povabu na pošja direktno na njega ufici prošnja podpisanu a firmam vašnjaku. Je povjedu de je konstajteru de tud' delibera kamunjske komisije nje bla šelč pršla do provincialnih oblastij an si je veliko čudu de Ahtenski komun nje izroču obednega vprašanja za djela, nak ima dost' potrebe naj za v službo djel' prezposelne rokodjele, naj za potrebinjo tarkaj čakanu napeljave vodč. Je tud' potrd' de njemu je jasno de Ahtenski je presedu mjez narhuj buogih an potrebnih kamunu Provincije en pa edini k' nje prestavu vprašanje za djela, po dekretu ki Governo je razglasu.

ČENEBOLA

Pr' nas so začel gradit' novu cjestu. To staru, ke peje skuož vas bodo podajšali precej deleč naprej an to zatuo, ke je Čenebola blz' konfina. To cjestu djelaju soudatje čeprau je pr' nas dost' ljudi ke njemaju djela. Mi b' bli usi kontenti, če b' zgradili cjestu, pruoť bregu Ivanču, od kuod 'mamo največ naših njju an b' imjel veđ beneficija ku pa od cjesto ke jo danas

Prauca od svet'ha Martina

Takrat ku svet Martin še nie biu svetnik, je hodou po svjetu an hlelau de b' ušafau kje kako djelo. Hodou je od 'dnega kraja do drugega an sprašuvau ljudi kakuo živijo. Ku je zvjedu use je uprašou nazadnje še kakuó oni hladč minješiro. Iz te domande je tou pozuat, če živijo ljudje harduó ali ljepo an zatuo b' vjedu že naprej kaj ga čaka. Če ostane pr' teh ljudch. S palico u roki an s fagotom na rami je šou ven iz Cente, po cjesti pruoť Njemam. Takrat je b'lo težko dobit' djeloucu an zatuo so ga usi prosiť naj ostane u Njemah, de ha bodo ljepo tratal. »Jest čem ostat' pr' vas, a porejte mi kakuo hladite minješiro« je vprašal sv. Martin tiste ljudi, ke so tjeli, de b' ostau u Njemah. »Na okno jo postavimo an se polhadi« so mu odhovorili Njemjanji. Sv. Martin nie biu prau nič kontent tega odgovora an zatuo je šou naprej po cjesti do Ahtna. Tud' tle so mu djali raj ostane pr' djel' an sv. Martin je spet uprašou kakuo hladijo minješiro. Povjčali so mu, de jo preljavio iz 'dnega plata na druh an potem jo jedó. Pa tud' tle nje biu kontent an je šou u Foide.

B'lo je že močno tomá ku je pršu u tole vas an zatuo je počoukou na te prva vra-

djelaju. Za gradnju te cjesto, ke je mi nismo uprašal; je governo 'mou soude zatuo ke njemu servija, za kar pa prosimo mi nam dajejo le oblube an mi muor'mo živjet od šperance an konsequece čutit na lastni koži.

PODCERKEV

Po kratki bolezni je umaru u suoj uasi u hiši kjer se je rodil, naš predragi rojak ospuod Anton Klemenčič. Poznan je biu po sjerode za tuo k' je biu u te prvi svjetovne uske vojaški kaplan naših alpinau na fronti. Za rad suoje sarčne dolbrute so ga usi radi mjet; kdo ne bi poznau našega dobrega »Pre Antonac«, saj je biu pod tem imenom poznau tud' deleč po Furlaniji! — Kadar je umru naš ospuod, je usa usi močno žalovala za njim a za tuo ga bo ohranila u ljepem spominu.

TAJPANA

BREZJE

Ze veđ ljet ve čakamo k' on naš komun s' interesej za nam narditi muost čez patok na poti k' na peje od naši uosi tou Srednjebardo. Tou tjeu krajo mamu naše njvne an senožeti; pou brjeških hiš no majó še njeh, hljevo tou Srednjebarde. Kar ne uoda mala v' pridemo dou preskakuo kamanje, a kar to pride dost' dežá tcha to se ne more. Najboj hudo to je kar v' mamu brjeme sena ali dár ta-na harbatu. Za tuo mi smo štuf djelati te fadije an to je ura k' no se zvečajte governo an njehá podrepniki an k' no nardita horre te muost. Saj v' plačujemo dauke rat velike an za tuó to ne more reč' k' to nije palank.

TAJPANA

Našje možji k' no, so ta-na komune so simpri b' te zadnji za braniti naše interese. Njem to plažá hoditi koj a spas an bouhati tuó k' on jim kuaže »Kapoc«. V' se lamentamo kako te bo dan bot k' to se nje votuó, ma anjele to nje neč lieže. No djelajo simpri tuó k' ne če judje kar no pridejo ta-na komuniki stou. Ma to nije maječne marveje, šindk to je simpri

ta an prosou če ha 'majo kam spat lošti. Ljudje so prau radi sprejel počinka an so mu dal tud' jesti. Useđu se je h veliki mizi an je jedu minještru skup s te drugimi. Jedli so usi iz 'dne skljeđe an usak je pihau u svojo žlicu zatuo k je bla minještra močno uročá. Sv. Martin si je biu skoraj oparou jezik, a ker je biu lačan je jedu do zadnja žlice. Ko so odmpil rožar je šou sv. Martin spat u seno an tam je premišlevau uso nuoč ku naj naredi, ali naj ostane u teh mizernih vasesh ali ne. Nazadnje se je pa odločú, de hre u mjesto an tam bo sigurno boj lepuó za živjet'.

Zgodaj zjutraj je ustau, uzeu svojo palicu an fagot an šou pruoť Čedadu. Ze pr' huččevem muostu pr' prvi hiši je uprašou, če ga čejó uzet na djelo. Uprašou je tud' kakuo hladijo minješiro an ker je blo pouduo so mu rekli de bo' lahko sam v' deau. An rjes, o poudu an je prneša hospodinja usakemu 'dan ljep plat minještre an bjeleza kruha. Nadrobil so u minještro kruh an pomješal' dokler nie b'la hladna an potem so jedli. Sv. Martin je biu močno kontent an je 'ostau pr' tisti hiši douho ljet. Ku je umru so napravil blizu čuđečuga muostá dou ljepo cjestu an so ji dali sv. Martina za patrona. De b' se pa ljudje še bouj spominjal sv. Martina pa narejajo 11. novembra, ku je rod sv. Martina, velik senjen an ta dan pijejo vino an se usi vesele na čast svojha protektorja.

Pisma „Matajurju“

Dragi Matajur!

Ti vješ, da živimo mi u hribah an de malo beremo žornale, da b' vjeleli nove dispozicijoni za emigraciju. Naši ljudje, ki so šli po svjet za si zaslužiti kruh, so šli največ u Francu an Belgiju te u minjere an pišejo, da se tam slabo živi, močno djelá an malo guadanjá. Šli su pa sem pravil', da je odprta emigracion za Venecueto, al' b' mi vjedu ti povjedať kakšne so dispozicijoni za jiti u to čezelo.

Tomažin Aldo — Tejpana.

Sporočam Ti, da je emigracija za Venecueto omejena le na gotovo število osebe mesečno in seveda morajo te imeti u rokah delavsko pogodbo ali pa vabilo iz Venecuete. Več Ti ne vem povedati in zato je najboljšje, da se obrneš za pojasnilo pisano na urad - Via Palermo 40 - Roma, Ufficio per l'ingaggio.

te, prej e bi komesareh nominan od prefeta, potem e se paj stvorou elegiti ta-na listi od tega partida k' e vjedou k' on če uodinjati elejzom. To se nje nje kambalo, kambalo te se koj ime. Prej so se klicali komisario, anjele paj šindki, sistema on je simpri dnak. Ta prošni numer našeha žornalja čon usn poslati noticije od useh kamor k' ne so se nardile tou šteri ljeta za k' no berita an vjedeta naši judje k' no kudajo k' tou naš komun to je kej lieuš koj prej.

C. V.

Odgovorni urednik: TEDOLDI VOJMIK

Tiskala: Tiskarna Luchesi - Gorica

Z dovoljenjem videmskega sodišča št. 47

Stuo ljet ženě iz Raščaha

Na 8 septembra ljetošnjega, gopá Obala Marija, rojena v Marsinu, fracjon Podbunjskega kamuna, sada prebivajoča v Raščahu, fracjon Fuojškega kamuna, je dotekla njč stuoť dan starost. Pomislino; stuo ljet an stuo pomladi odkadar sej vrodila an odkadar živi an tuče nje sreč.

Na dan ki ona je končala sekul življenja v Raščahu, kjer kakor smu rekli sada prebiva z nekaterim domačini, su ji ble nagrađene velike počastive an vsa vas je veselo praznovala ta dan. Pumu rojaku su že mglo dni prej hodil' obiskat' starkicu za osebo konstatirat' fizično an moralno stanje ženě ki tarkaj ljet žvi na telj zemji.

Kajšni, med buj bližnjih prijatelju starkice, se se čul' ošabni an ponosni zak su bli tarkaj ljet blizu stuołjetne gopě an kjer začnje čase su jo sledil' an vrval', gledč na usak način ji zadovoljit', za de bo dotekla svojih stuołjet. Tekuó na 8. preteklega septembra, gopá Obala Marija je končala sekul življenja an tist dan nak

je biu djelunik, vas Raščaha, praznovajoč, je po vsi vasi nastabla slavoluke, je okrasila okna an balkone s podobami an z rožami ku kadar ima mimo iti na precesja.

Ze zguoda u jutru tistega dne, nale je biu djelunik, sej bluó nasulu u Raščah, vse pumu radovjednih ljudi bližnjih vasesh an takuó čerimonija sej prikazala ljepa.

Ob 10. uri, pred začetakom maše, starkica sednjena na poltroni, je bla prenešená do cirkvice. Mimo gredč ljudstvo je ploskalo gopó, ki sej zdjela vidit' pumu vesela an zadoščená, medtem Pavleđska banda je intonirala gudbo zmješano s pečjem.

Po maši šindik s Fuojde za prilaznost je držu an govor gormez starejšo ženjeko u fari. Gredč ki gaspuod šindik z njega govoram je hvalu an častiu stuołjetnicu, sej šližalu med ljudmi kajšnega ki, posmijajč, je reku dost na glas, de sej mogluó čut': »Le naj guorit gaspuod šindik kar če, ona vsednu na zastope besječe taljanske,

kjer je Slavjenka, in se nje nikdar navadila taljansčine niti pa furlanščine«.

Gopá Obala Marija je ostala vesela za ljepo čerimonijo, an se ji nje zdjelu rjes de vse tuó je bluó u svojo čast. Če pogledamo na dugo življenje gopě Obale Marije, in pomislino na tuó ki ona sama, iz svojih ust, je povjedala, bi nam se zdjelu skor bit' prenešeni u ne epohe od legend an prave.

Sam se urodila u Marsinu bo že stuo ljet; tenčas smu bli pod Avstrijo; u Slavjenščini sej živjelu zadosť dobro; su ble kione tčkrat. Pa kadar sam pršla do šestnajst ljet, Avstrijei su nas pustil' an smu ostal' pod Italjo. Kadar su pršli Taljani naša mladnost je vtiekala z vasesh pred staham sistnostij an ljudje se prekrival' kar su imjel zlatinje ali druge dražočene vrjednosti.

Taljanski governo od sprvega su začel' nas nakladat' z malim, pa s časom, le zmjeram po no mare vič, dok nam njesu snjaldil' vse kar smu bli zašparal, de takuó prej ali slej smu bli prisijeni vse prolat' za na zgubit' vsega.

Tekrat nje bluó šuol, an mi njemu se navadili drugega ku djelati' an se potiť za preživjet. Je biu an duhovnik s Tarpeča

TAKO IZGLEDA NAŠA STOLETNICA

ki nam je uđu dofrino slovensko an zmjeram smu molit' po slovensko.

Kadar sam imjela 23 ljet, sam se poročila u Vilo u kamunu Fuojde, z njekim Bortolutti-jam, an sam imjela šest otroak: Luiza, Lujzo, Felčijo, Julča, Petarja, Katinčo.

Ljeta 1896. muoj mož je mrú an od tencega, pr prvorojencim, sam preložila u duóle, pr obnuožju bregá, tle u Raščah, kjer sam ostala.

Prave de vati prvi svetovni uiski je imjela pod armo tri snuove, ki su pumu pretrpjeli.

V času tele zadnje uiskje je dost pretrpjela an ostrušla, takuó de dandanas vkratje se ji zdi de v okuolici strijaju an se varšijo boji, zarad tegá želeje de okna svoje kambre ostaneju zmjeram zaprte.

Je čudnu zarjes de v svojih takuó starih ljetah se zmijšja natančnu dozołbjec od mladnosti an de celou spominja natančnu kakor je skazala terene, ki je obđelevala u Marsinu, u Vilah, an de lepuó vje kje su konfini an ki zadnih posasnik su tereu al' sanazeta ki stojiju tiku njih.

Tud' mi čestimo an slavimo starkicu, dobru benečku Slavjenku.